

LÁSZLÓ Norbert

A CASH FLOW-KIMUTATÁS SZABÁLYOZÁSAINAK NEMZETKÖZI ÖSSZEHOSONLÍTÁSA ÉS CSOPORTOSÍTÁSA

Az egyes nemzetek számviteli szabályozásának vizsgálatánál az adott ország sajátosságaiból eredően részben eltérő szabályozások alakultak ki. Az induktív megközelítésű vizsgálatok jellemzően a szabályozási kérdések széles körét fogják át, de csak néhány tényező mentén közelítve. A cash flow-kimutatások témakörénél a legtöbbször csak azt nézték, hogy van-e előírás a kimutatás elkészítésére, de a részletekkel már kevésbé foglalkoztak. Ebből adódóan e területen viszonylag kis különbséget mutattak ki ezek a felmérések. A szerző kutatása szerint a nemzeti cash flow-kimutatások szabályozásának részleteiben eltérések tapasztalhatók, és ezek alapján a nemzetek klaszterelemzéssel hierarchikusan csoportokba rendezhetők.

Kulcsszavak: pénzügyi kimutatások, számvitel szabályozása, nemzetközi számvitel, IAS/IFRS, cash flow-kimutatás

A gazdálkodó szervezeteknél a teljesítménymérés hagyományos eredményszemlélete mellett egyre inkább megjelent/megjelenik az igény a pénzügyi helyzet elemzésére a naturál- és pénzfolyamatok elválásából eredően. Hiába nyereséges egy vállalkozás, amennyiben az elért eredményét nem tudja pénzügyileg is realizálni, akkor könnyen a megszűnés veszélye fenyegetheti. A pénzügyi helyzet elemzésének egyik legelterjedtebb módszere a cash flow-kimutatás, amely a legtöbb ország számviteli beszámolójában is kötelező elemként jelenik meg.

A világon mindenhol hasonló felhasználói igényeket kell a pénzügyi beszámoltatás keretében kielégíteni, viszont a nemzeti sajátosságok jelentősen befolyásolják egy ország számviteli szabályrendszerének kialakulását. Ezen eltérések alapján azonban jól hierarchizálható rendszerbe rendezhetők az egyes nemzetek (Nobes – Parker, 2008). A globalizáció és a nemzetközi számvitel térhódításának köszönhetően az eltérések folyamatosan csökkennek (konvergencia, harmonizáció), s az egyik legkisebb különbséget a cash flow-kimutatások terén mutatták ki (Purvis – Gernon – Diamond, 1998; Bae – Tan – Welker, 2008; Beke, 2010).

A számvitel szabályozása

A globalizálódás hatására az egyes országok számviteli rendszerei folyamatosan közelednek egymáshoz, s ezt a folyamatot erősíti az IAS/IFRS-ek térhódítása is. A fejezet a nemzeti számviteli szabályozások összehasonlításával foglalkozó kutatásokat összegzi, részben általánosan, részben a cash flow-kimutatásra koncentráltan.

Nemzeti számviteli szabályozások összehasonlítása

A számviteli szabályozási rendszereket sokan vizsgálták kialakulásuk és hasonlóságuk alapján. Az kutatásokról részletesen a következő művekben olvashatunk: Haller – Walton (2003: 1–34. old.), Nobes – Parker (2008: 1–98. old.).¹ Az alábbiakban a két fő csoportosítási irányt tekintem át röviden.

A deduktív megközelítés az osztályozást a környezeti ismérvek alapján képezi, amelyeknél a különbségeket főként az alábbi tényezők szerint vizsgálták:

- gazdasági/jogi/politikai rendszer,
- befolyásolási övezetek (gyarmatosítás, megszállás),
- gazdasági fejlettség szintje/üzleti komplexitás foka/tőkepiac/vállalatfinanszírozás,

- pénzügyi beszámolás célja/adózási rendszer,
- számviteli standardok szabályozója/számviteli szakma,
- oktatás, képzés, engedélyezés,
- szabályok alkalmazása és etika,
- közzétett beszámoló felhasználói (érdekhordozók).²

A számviteli rendszerek eltéréseinek okait Haller – Walton az 1. ábrán látható módon szemléltette.

E megközelítést alkalmazta többek között Mueller (1967, 1968), Siedler (1967), Buckley – Buckley (1974), The American Accounting Association (1977), Nobes (1980, 1984, 1992), Puxty et al. (1987), Gray (1988), Choi – Meek (2005).³

Az induktív irányzatban a számviteli rendszerek csoportosításánál a szabályozásban alkalmazott konkrét megjelenítési kritériumok és értékelési eljárások alapján végeztek vizsgálatokat. Idesorolhatjuk Zeff (1972), AICPA (1964, 1975), Price Waterhouse (1973, 1975, 1979), DaCosta – Bourgeois – Lawson (1978), Frank (1979), Nair – Frank (1980), Nobes (1983, 1998),

A nemzetközi számviteli probléma okai

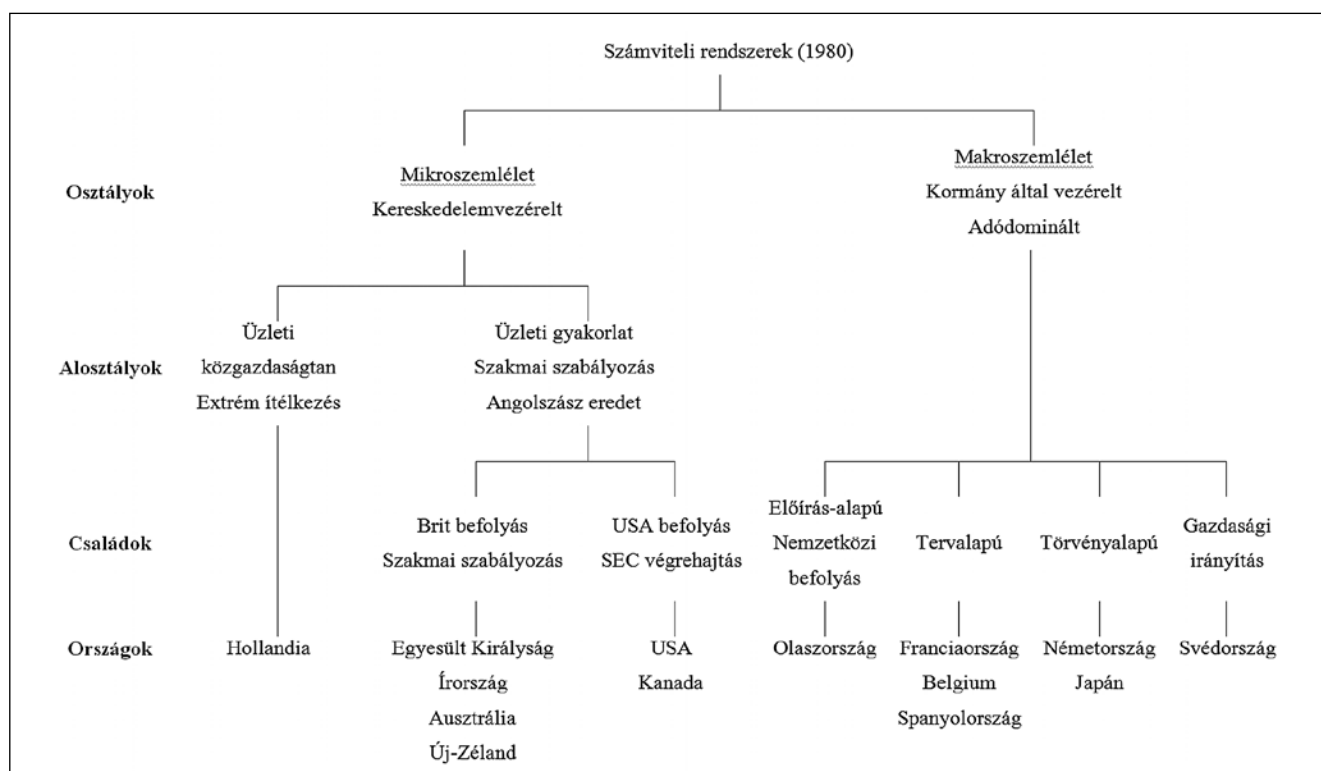

Forrás: Haller – Walton (2003: 2. old.) (saját fordítás)

Coopers & Lybrand (1993), Douplik – Salter (1995), Ordelheide – KPMG (1995, 2001), Alexander – Archer (2001), D’Arcy (2001) kutatásait.⁴

Nobes 1983-ban nemcsak csoportokat képezett, hanem hierarchikus rendszerbe is beállította az egyes számviteli szabályozásokat, amelyet a 2. ábra szemléltet.⁵

A számviteli rendszerek hierarchikus csoportosítása (Nobes, 1980)

Forrás: Nobes – Parker (2008: 65. old.) vagy Nobes (2011: 25. old.) (saját fordítás)

VEZETÉSTUDOMÁNY

A számviteli rendszerek 1998-as csoportosításánál Nobes a tőkepiac szerepét emelte ki. Az erős tőkepiaccal rendelkező osztályban az angolszász és holland szabályozás mellett új elemként megjeleníti az IFRS-eket is, míg a gyenge tőkepiacú osztályba a kontinentális európai és a japán szabályozást sorolja.⁶ A besorolásoknál az alábbi kisebb változásokat vehetjük észre korábbi modelljével összehasonlítva:

- az IFRS az Egyesült Királyság és az USA között jelenik meg, ahova teljesen átkerülnek Ausztrália, illetve az EU tőzsdéi konszolidált beszámolóit,
- a gyenge tőkepiacú csoportban bevezet egy újabb szintet, így három kategóriát alakít ki a következő bontásban: 1a) Belgium és 1b) Franciaország, 2a) Németország és 2b) Olaszország, 3) Japán.⁷

A globalizáció és az IAS/IFRS-ek elterjedésével sok esetben a tőzsdéi konszolidált beszámolót az IFRS-ek alapján kötelező elkészíteni egyre több országban, valamint a nemzeti számviteli szabályozásban is megfigyelhetjük az IFRS-ekhez való közeledést (harmonizáció, konvergencia), ezért a pénzügyi beszámolás szabályozása egyre közelebb kerül egymáshoz az egyes országokban.⁸

Az IAS/IFRS-ekkel való összhang vizsgálatára irányuló kutatások

Az IASC 1998-ban kutatást végzett⁹, hogy a nemzetközi számviteli standardok (IAS-ek) mennyire vannak összhangban az egyes országok nemzeti számviteli szabályozásával. A vizsgálat 54 országra terjedt ki, s az akkor hatályos 25 IAS¹⁰ volt az elemzés tárgya. A felmérés megállapította, hogy a korábban kibocsátott standardok – köztük az IAS 7 cash flow-kimutatás standard is – nagymértékben harmonizálnak a nemzeti szabályozásokkal. Az országok 92,6%-ának szabályozása összhangban van (első négy kategória) az IAS 7-tel, mely az egyik legnagyobb arány az IAS-oknál.¹¹

Egy 2001-ben készített kutatás az IAS/IFRS-ek és 62 ország nemzeti számviteli szabályainak összevetését vizsgálta. Az IAS 7 cash flow-kimutatás standard összhangját értékelve megállapították, hogy mindösszesen 9 országban nincs egyáltalán szabályozás e területen (Ausztria, Belgium, Brazília, Cseh Köztársaság, Finnország, Görögország, Luxemburg, Olaszország, Spanyolország). Az elemzésben két ország (Mexikó és Szlovénia) inkább a pénzügyi helyzet változásának kimutatását használta a cash flow-kimutatás helyett, de a többség (51 ország, 82%) a cash flow-kimutatást szabályozza, igaz, néhányuknál az IAS 7-tel összehasonlítva vannak kisebb eltérések (például a pénzrendszer értelmezése vagy kimutatás készítésére kötelezettek köre).¹²

Hasonló eredményre jutott Bae – Tan – Welker, akik 49 országra kiterjedő elemzésükben az 1998–2004 közötti időszakban vizsgálták a számviteli rendszerek különbségeit. A 2010-ben megjelent Beke-kutatás¹³ is a Bae – Tan – Welker adatbázisra épül. A kutatásból kiderül, hogy 39 országban (80%) a cash flow-kimutatás része a beszámolónak, s tíz országban nem (a fent említett kilenc ország és Oroszország).¹⁴ Az elemzés kimutatta, hogy a nemzeti szabályozásokkal összehasonlítva a kiválasztott 14 standard közül az IAS 7 cash flow-kimutatással foglalkozó standardnak van a legkisebb eltérése. Az EU-n belüli országoknál (28%-os eltérés) csak az IAS 12-nél van némileg kisebb különbség (22%), az EU-n kívülieknél viszont az IAS 7 mindösszesen 5%-os eltérést mutat, ami jelentősen kisebb a többi standard differenciájához képest.¹⁵ Az adatbázis szerint a vizsgált 20 EU-tagországból 8-nál tapasztalható eltérés (Ausztria, Belgium, Cseh Köztársaság, Finnország, Görögország, Luxemburg, Olaszország és Spanyolország), míg az EU-n kívüli 29 állam esetében csak 2-nél (Brazília és Oroszország).¹⁶ A szabályozás hiányát azóta több országban megszüntették.

A cash flow-kimutatásokkal kapcsolatos kutatások

Az AICPA minden évben közzéteszi az Amerikai Egyesült Államokban lévő vállalkozások alkalmazott számviteli gyakorlatának statisztikáját, amelyet mintavételes vizsgálat alapján készít. A 2010-ben megjelent 64. kiadás a 2006–2009. üzleti évek felmérését tartalmazza 500 (2008. és 2009. év), valamint 600 (2006. és 2007. év) szisztematikusan kiválasztott vállalkozás mintáján alapulva.

A 2006–2009-es évet vizsgálva a mintában szereplő vállalkozások döntő többsége (96–97%) a pénzeszközök és pénzeszköz-egyenértékeseket használta a cash flow-kimutatás bázisaként, míg elenyésző hányaduk (3–4%) korlátozta azt kizárólag a pénzeszközökre.¹⁷ Az eredmények alapján megállapítható, hogy az amerikai vállalkozásoknak csak töredéke (1%) használja a direkt módszert a működési cash flow meghatározására.¹⁸ Az amerikai szabályozás szerint (1. táblázat) mind a fizetett kamatok, mind pedig a fizetett nyereségadó csak a működési részben helyezhető el, de arról már a vállalkozás dönthet, hogy e tételek értékét külön is nyilvánosságra hozza-e. A többség az adatok közzétételével mellett döntött, s nagyjából fele-fele arányban találunk megoldást a kimutatás alsó részében való közzétételre, illetve a kiegészítő mellékletben való bemutatásra. A cash flow-kimutatáson belüli bemutatás ritkán fordul elő (1–1,4%), ahogyan az információ közzé nem tétele sem jellemző eset (kamatoknál 1,6–3%, nyereségadónál 0–1%).¹⁹

A fizetett kamatok és a fizetett nyereségadó bemutatása

Elhelyezés	Fizetett kamat				Fizetett nyereségadó			
	2009	2008	2007	2006	2009	2008	2007	2006
Kiegészítő mellékletben	244	250	299	298	252	252	296	303
Cash flow-kimutatás alján	235	237	285	282	241	240	291	288
Cash flow-kimutatáson belül	6	5	6	6	7	6	7	7
Nem teszik közzé	15	8	17	14	–	2	6	2
Vállalkozások (minta) száma	500	500	600	600	500	500	600	600

Forrás: AICPA (2010: 534. old.) (saját fordítás)

A cash flow-kimutatás bázisánál (2. táblázat) a gazdálkodónak döntési lehetősége van a pénzeszközön kívüli tételek egy szűk körének a bevonására, de megkötés, hogy csak a mérleggel azonos módon kezelve valósítható ez meg. A vállalkozások többsége (96–97%) élt is ezzel a lehetőséggel, s a pénzeszköz-egyenértékeseket vagy ahhoz hasonló kört belevette a kimutatás bázisába.²⁰

A nemzeti cash flow-kimutatási szabályozások kérdőíves összehasonlító vizsgálata

A cash flow-kimutatással kapcsolatos nemzeti szabályozásokat kérdőíves megkeresés alapján térképeztem fel. A vizsgálatba Nobes kutatásában szereplő 14 országot kívántam bevonni (AUS, BEL, CAN, ESP, FRA, GBR, GER, IRL, ITA, JAP, NED, NWZ, SWE, USA), kiegészítve az IAS/IFRS-ek és a magyar szabályozással. A felmérésben az egyes országok számviteli szak-

A cash flow-kimutatás bázisának definiálása

Megnevezés	2009	2008	2007	2006
Készpénz és készpénz-egyenértékesek	438	441	526	527
Készpénz és egyenértékesek	35	34	43	42
Készpénz	19	15	21	19
Készpénz és rövid távú készpénz-befektetések	5	5	5	6
Készpénz és rövid távú befektetések	1	3	4	5
Készpénz és átmeneti befektetések	1	1	1	1
Egyéb elnevezés	1	1	–	–
Vállalkozások (minta) száma	500	500	600	600

Forrás: AICPA (2010: 562. old.) (saját fordítás)

Az egyes nemzetek számviteli szabályozásai az adott ország sajátosságaiból eredően részben eltérően alakultak ki. Az induktív megközelítésű vizsgálatok jellemzően a szabályozási kérdések széles körét fogták át, de csak néhány tényező mentén közelítve. A cash flow-kimutatások témakörénél a legtöbbször csak azt nézték, hogy van-e előírás a kimutatás elkészítésére, de a részletekkel már kevésbé foglalkoztak. Ebből adódóan e területen viszonylag kis különbséget mutattak ki ezek a felmérések. Feltételezésem szerint a nemzeti cash flow-kimutatások szabályozásában eltérések tapasztalhatók, és ezek alapján a nemzetek hierarchikusan csoportba rendezhetők.

emberei segítettek elektronikus kérdőíveken keresztül.

Beszámolófajták rendszere a nemzeti szabályozásokban

Minden országnak megvan a saját számviteli beszámolási szabályozása, amelynek keretében eldöntheti, hogy a nemzeti szabályozás mellett milyen körben engedi be a nemzetközi számviteli szabályokat. Az EU-ban a tőzsdén jegyzett társaságok konszolidált beszámolójánál kötelező az IAS/IFRS-ek alkalmazása. A nemzeti szabályozás – főként adózási okok miatt – az egyedi beszámolóknál dominál, és Svédország kivételével nincs eltérés a tőzsdén jegyzett és nem jegyzett cégek beszámoltatása között. A konszolidált beszámolók esetében a tőzsdén jegyzetteknél szinte mindenhol

az IFRS-ek kötelezők, egyedül Japánban van lehetőség emellett a nemzeti szabályozás, illetve a US GAAP használatára. A tőzsdén kívüli konszolidált beszámolóknál többségében választási lehetőség van, itt kivételt képez Belgium, ahol csak a nemzeti szabályokat lehet alkalmazni ebben az esetben is. Sajátos megoldást alkalmaznak Ausztráliában és Új-Zélandon, ahol mind a négy kategóriában az IFRS-eken alapuló nemzeti szabályozás van érvényben, valamint az Amerikai Egyesült Államokban, ahol a US GAAP a tőzsdei beszámolókra vonatkozik, de a többi esetben is döntően annak módosított változatát használják. Az egyes változatok összefoglalását tartalmazza a 3. táblázat.

rom országban található: Svédország 7 oldal, Magyarország 4 oldal, Spanyolország 2 oldal. A szabályozás alkalmazását sémák közzétételével is segítik (csak Svédországban nincs), s többen kiegészítik még értelmezésekkel (GBR, IRL, JPN, NED, NZL, SWE, USA) és példákkal (AUS, IRL, JPN, NED, SWE, USA) is. A hatókörben a többség a „normál” éves beszámolót készítőkre írja elő a cash flow-kimutatás kötelező elkészítését, de az egyszerűsített beszámolók részeként már nem. Ennél enyhébb a szabályozás négy országban: Japán és Németország csak a tőzsdei konszolidált beszámolóknál, az Amerikai Egyesült Államok csak a tőzsdei beszámolóknál teszi kötelezővé a cash flow-kimutatást, míg

3. táblázat

A cash flow-kimutatás bázisának definiálása

Ország	egyedi beszámoló		konszolidált beszámoló	
	nem tőzsdei	tőzsdei	nem tőzsdei	tőzsdei
Franciaország Magyarország Németország Spanyolország	nemzeti	nemzeti	nemzeti vagy IFRS	IFRS
Belgium	nemzeti	nemzeti	nemzeti	IFRS
Egyesül Királyság Hollandia Írország	nemzeti vagy IFRS	nemzeti vagy IFRS	nemzeti vagy IFRS	IFRS
Svédország	nemzeti vagy IFRS	IFRS	nemzeti vagy IFRS	IFRS
Japán	nemzeti	nemzeti	–	nemzeti vagy IFRS vagy US GAAP
Ausztrália Új-Zéland	IFRS alapú nemzeti	IFRS alapú nemzeti	IFRS alapú nemzeti	IFRS alapú nemzeti
Amerikai Egyesült Államok	(nemzeti)	nemzeti	(nemzeti)	nemzeti

Forrás: az AB: NSZ adatbázis alapján saját számítás és szerkesztés

A kisebb vállalkozásoknál mindegyik országban van egyszerűsített beszámolási lehetőség, de az elemzésemben a „normál” éves beszámolóban megjelenő nemzeti szabályozást vizsgálom. A beszámolók a legtöbb országban ingyenesen on-line formában is hozzáférhetők.

A nemzeti szabályozásból a cash flow-kimutatással kapcsolatos rész képezi a kutatásom tárgyát, így elsőként ennek léteivel és hatókörével kezdtem az elemzést. Mindösszesen két országban – Belgiumban és Franciaországban – nem létezik nemzeti cash flow-kimutatási szabályozás. A többi országban közös, hogy van nemzeti cash flow-kimutatási szabályozásuk, vagy külön standarddal, vagy a számviteli törvény részeként. A nemzeti cash flow-kimutatási szabályozások viszonylag részletesek, a mellékletekkel együtt átlagosan 30 oldalasak, jelentősen kisebb terjedelmű szabályozás há-

Hollandiában nincs kötelező előírás egyik beszámolófajtánál sem. Az egyszerűsített beszámolóknál csak az IFRS for SMEs és az ausztrál szabályozás írja elő a cash flow-kimutatás elkészítésének kötelezettségét, míg az Egyesült Királyságban ajánlják azt (FRSSE).

A nemzeti cash flow-kimutatási szabályozások részleteinek elemzése

A kutatásban a cash flow-kimutatás szabályozásával kapcsolatban formai és tartalmi kérdéseket egyaránt vizsgáltam, amelyeket a kérdőívben szereplő sorrendben mutatok be a következőkben. A cash flow-kimutatás mindenhol a beszámoló fő részét képezi, egyedül Magyarországon szerepel a kiegészítő melléklet részeként.

Az egyik legfontosabb kérdésben, a cash flow-kimutatás bázisának definiálásában már nincs teljes egyetértés az országok között. A szűken értelmezett

pénzeszközök, a készpénz, a látra szóló és a legfeljebb egy munkanapra lekötött bankbetét, mindenhol részei a kimutatás bázisának, azonban hogy mit lehet még ezen kívül figyelembe venni, abban már megoszlanak az egyes szabályalkotók véleményei. Alapvetően két tényező jöhet szóba a bővítésnél, az egyik a készpénz-egyenértékesek köre, amellyel az Egyesült Királyság és Magyarország kivételével kötelezően bővítik a pénzbázist, a másik a folyószámlahitelek negatív báziselemként való figyelembevétele, ahol már jóval szűkebb az ezt kötelezően előírók köre (Egyesült Királyság, Hollandia, Írország, Japán), néhányan választási lehetőséget adnak a gazdálkodónak ennek eldöntésére (Ausztrália, IFRS, Spanyolország, Új-Zéland), míg a többiek tiltják ennek figyelembevételét (Amerikai Egyesült Államok, Magyarország, Németország, Svédország). A készpénz-egyenértékeseknél megszokott 3 hónapnál hosszabb lekötési idejű bankbetét pénzbázisként való figyelembevétele három országnál fordul elő: az Amerikai Egyesült Államokban és Magyarországon (legfeljebb 1 év), valamint Spanyolországban (akár éven túli is).

Első ránézésre csak formai kérdésnek tűnik, hogy a cash flow-kimutatás végeredményét kell-e egyeztetni a mérleg megfelelő adataival, azonban azokban a szabályozásokban, ahol választási lehetőség van a pénzbázis egyes részeinek meghatározásában, ott már tartalmi jelentősége is van ennek. A szabályozások egy része megköveteli az egyeztetést (IFRS, ESP, GER, JPN, NED, NZL, USA), míg egy részük nem (AUS, GBR, HUN, IRL, SWE).

A pénzáramlások kategorizálásánál a klasszikus működési-befektetési-finanszírozási hármas tagolást alkalmazzák, kivétel a britek és az írek, akik részletesebb bontást használnak, összesen nyolc kategóriát megkülönböztetve, amelynek okaira a besorolási kérdéseknél még visszatérek. Ebből adódóan a következő három kérdésben a brit és az ír szabályozás nem vizsgálható a megadott szempontok szerint. A rendkívüli tételeket és a nem folytatott tevékenységeket jellemzően nem emelik ki külön, legalábbis nem a cash flow-kimutatásban, hanem legfeljebb a megjegyzésekben.

Az összeállítás módszerét vizsgálva majdnem egysegű a kép, mivel a befektetési és a finanszírozási kategóriában mindenki a direkt módszert alkalmazza, s a működési résznél a többség választási lehetőséget biztosít a direkt és az indirekt változat között. Eltérés egyrészt abban van, hogy vannak szabályzatok, amelyek javasolják a direkt módszer használatát a működési kategóriára is, míg mások nem tesznek prioritást a két módszer között, másrészt Magyarország és Spanyolország csak az indirekt logikát engedélyezi.

Annak ellenére, hogy a britek és az írek kivételével mindenki a klasszikus működési-befektetési-finanszírozási elnevezésű hármas tagolást alkalmazza, a tartalmuk már korántsem azonos. Ez például a kapott és fizetett hozamok és a nyereségadó elhelyezésében is megnyilvánul. Alapvetően kétféle logikával találkozhatunk, az egyik szerint az eredményt érintő tételeket a működési részben kell elszámolni, a másik szerint mindegyik tétel abba a kategóriába való, ahol a hozamot/adót eredményező tétel is szerepel. Ez alapján a kapott kamat és osztalék lehet a működési és a befektetési, a fizetett kamat a működési és a finanszírozási részben. A fizetett osztalék besorolásánál a finanszírozási kategóriát tekintik alapesetnek, mivel ez már nem eredményágon kerül elszámolásra²¹, azonban néhányan megengedik a működési részben való elhelyezését is, mivel az eredményből kell kigazdálkodni. A nyereségadó eredményágú elszámolásából adódóan szintén a működési besorolás dominál, kérdésként csak a megosztási lehetőség merül fel azokban az esetekben, ha egyértelműen befektetési vagy finanszírozási ügyletet érint a nyereségadó. A többség (IFRS, AUS, JPN, NED, NZL, SWE) a megengedő állásponton van a kapott kamat és osztalék, valamint a fizetett kamat bemutatását vizsgálva, míg néhányan (ESP, GER, USA) nem adnak választási lehetőséget, és csak a működési kategóriába engedik ezeket besorolni. A fizetett osztaléknál már fordított az arány, kisebbségben vannak a megengedő (IFRS, AUS, NZL), és többségben a szigorúbb, csak a finanszírozási részt előíró országok (ESP, GER, JPN, NED, SWE, USA). Magyarország szintén a kötött besorolást alkalmazza, de részben kilóg a többi ország közül, mivel a kapott osztalékokat csak a befektetési, a fizetett osztalékokat csak a működési részben engedi elhelyezni (a kapott és fizetett kamatok működési részbe sorolása nem tér el a többiekétől). A nyereségadó megosztási lehetőségére fele-fele arányban van a lehetőség (IFRS, AUS, GER, NED, SWE) és a tiltás (ESP, HUN, JPN, NZL, USA).

A cash flow-kimutatás szempontjából érdekes kérdést vet fel, hogy a pénzeszközök árfolyamváltozását pénzmozgásnak tekintik-e. A többség ezt nem tekintí annak, és elkülönítetten mutatja be ennek hatását (IFRS, AUS, GER, JPN, NED, NZL, SWE, USA), azonban a brit, az ír és a spanyol szabályozás ezt a működési kategóriában szerepelteti, míg a magyar szabályozás nem rendelkezik róla (a magyar gyakorlatban a működési részben bemutatás a jellemzőbb).

A cash flow-kimutatás célja a pénzmozgással járó tételek bemutatása, azonban lehetnek olyan nem pénzmozgással járó események is, amelyek jelentős hatást gyakorolnak a vállalkozás befektetési és finanszírozási helyzetére, mint például a lízingek. A szabályozások

többsége (IFRS, ESP, GBR, IRL, JPN, NED, NZL, USA) ezért előírja az ilyen események megjegyzésekben történő bemutatását, s kisebb arányban fordul elő az erre vonatkozó előírás elmaradása (AUS, GER, HUN).

A kimutatáshoz fűzött megjegyzésekre további előírások is előfordulnak a szabályozásokban, amelyek főként a pénzbázis definiálására, illetve a pénzeszközökben lévő korlátozásokra vonatkozik. Egyéb közzétételi előírásokat a legtöbb szabályozás tartalmaz, csak a japán, a magyar és a spanyol rendelkezésben nincsenek ilyenek.

A nemzeti cash flow-kimutatási szabályozások csoportosítása

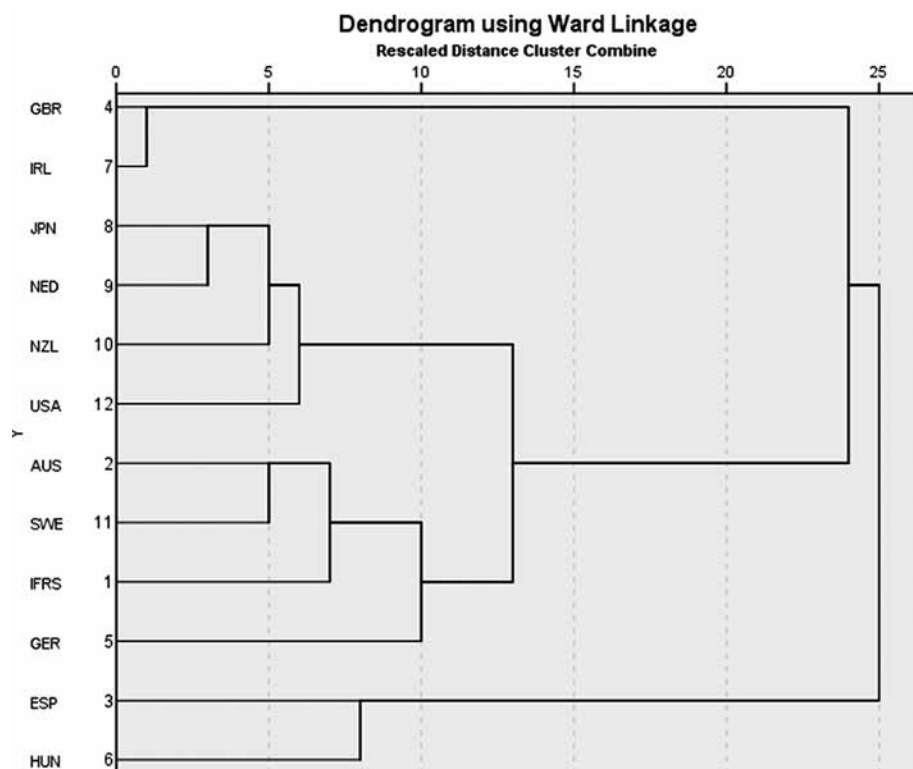
A nemzeti cash flow-kimutatási szabályozásokat összesen 34 kérdés mentén vizsgáltam a kutatás során. A vizsgálatba bevont 12 szabályozásban 9 kérdést ugyanúgy oldanak meg, így az összehasonlító elemzésnél ezeket kihagytam (szabályozás főszövege; készpénz, látra szóló bankbetét és egy munkanapos bankbetét a pénzbázis része; a felsoroltakon kívüli egyéb eszközök vagy források nem részei a pénzbázisnak; a befektetési és a finanszírozási kategóriát direkt módszerrel állítják össze; nem alkalmaznak egyéb kategó-

riát). Az elemzésben szereplő 25 mutató szempontjából azonban kisebb-nagyobb mértékben különböznek egymástól a szabályozások. Az együttes vizsgálathoz, amelyet klaszterelemzéssel hajtottam végre, szükséges az adatok egységes skálátípusba alakítása, amelyet úgy oldottam meg, hogy az egyes kérdésekre adott válaszokat 0 és 1 közötti arányskálán mérhető változatra transzformáltam, ami egyben megoldást jelent a kiálló értékek elkerülésére, illetve az eltérő skálátípus és nagyságrend okozta torzítások kivédésére is. A 25 mutató között 300 korrelációpár számolható, melyből 27 esetben (9%) található 5%-os szignifikanciaszinten és 10 esetben (3,3%) van 1%-os szignifikanciaszinten elfogadható korrelációs összefüggés. A korrelációkat páronként elemezve tartalmi összefonódásokat nem találtam, inkább véletlen egybeesésekről van szó, főként azokban az esetekben, ahol a döntő többség ugyanazt a megoldást választotta az adott kérdés vonatkozásában, így ebből adódóan módosítást nem hajtottam végre.

A csoportok számáról előzetes feltételezésem nem volt, így első lépésként a hierarchikus algoritmust választottam. A klaszterelemzésben sokféle eljárás létezik, amelyekből a leggyakrabban alkalmazott az összevonó módszer, s ezen belül a gyakorlatban jobbnak bizonyuló

3. ábra

A nemzeti cash flow-kimutatási szabályozások dendrogramja

Forrás: az AB: NSZ adatbázis alapján saját számítás és szerkesztés

Ward-eljárás mellett döntöttem, távolságmértékként a négyzetes euklideszi távolságot használva.²² A klaszterelemzést 12 esettel (szabályozás) és 25 változóval (kérdés) hajtottam végre. A vizsgálat teljes körű, nincs hiányzó adat miatt kihagyásra kerülő eset.

Az összevonási táblázat mutatja, a 12 esetből adódóan, a 11 lépésben végrehajtott klaszterezési eljárás menetét, bemutatva, hogyan lehet a 12 különálló klaszterből kiindulva eljutni a végén az egyetlen klaszterbe történő összevonásig. Az eljárás során a koefficiensek folyamatosan emelkednek, s ahol törés következik be az emelkedésben, az alapján lehet eldönteni, hogy hány klasztert érdemes alkalmazni. A táblázatban szereplő koefficienseket a 3. ábra szemlélteti, amely alapján megállapítható, hogy törés (meredekségnövekedés) a 9. lépés után a 10. lépésnél követ-

A nemzeti cash flow-kimutatási szabályozások csoportjai

Csoport	Országok
0) Nincs szabályozás	Belgium, Franciaország
1) Fejlődő	Magyarország, Spanyolország
2) Klasszikus	Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Hollandia, „IFRS”, Japán, Németország, Svédország, Új-Zéland
3) Továbbgondolt	Egyesült Királyság, Írország

Forrás: az AB: NSZ adatbázis alapján saját számítás és szerkesztés

kezik be, így 3 klasztert érdemes választani (12 eset – 10. lépés + 1 = 3). A bevonás sorrendje és az esetek elhelyezkedése a klaszterek számának függvényében a jégcsapdiagramon ábrázolható. Az SPSS által generált ábrát az összevonás sorszámával is kiegészítettem a könnyebb értelmezhetőség kedvéért.

A klaszterelemzés legszemléletesebb ábrázolását a dendrogram adja, amelyen egyaránt láthatók, hogy milyen sorrendben történt az esetek bevonása a klaszterszám emelésével, másrészt bemutatja az esetek és a csoportok távolságait is.

A dendrogram alapján is az látszik, hogy három csoportot érdemes létrehozni, itt viszont már az is kiderül, hogy mely országok tartoznak ezekbe. A 12 szabályozásból elsőként a magyar és a spanyol csoport választható le, amelyekre a kis terjedelmű és viszonylag merev szabályozás a jellemző. Második lépésként a brit és az ír szabályozás különíthető el – a két országban gyakorlatilag ugyanazt a szabályozást alkalmazzák (FRS 1), csak a terjedelemben és az egyszerűsített beszámolóban való alkalmazásban van különbség köztük a válaszok alapján –, amely főként két területen mutat jelentős eltérést: a pénzbázis szűkebb meghatározása, illetve a részletesebb kategorizálás terén. A legnagyobb csoportot 8 szabályozás alkotja, amelyek között már jóval kisebb különbségek vannak, mint a másik két csoporttal összevetve. Érdemes megjegyezni, hogy a brit-ír szabályozás korábban (1996) éppen azon a két területen változtatott a szabályozásán, amely alapján elkülönülnek a nagy csoporttól.

Jelenleg folyamatban van az IASB-FASB cash flow-kimutatással kapcsolatos felülvizsgálata, amelyben szintén ezen a két területen (pénzbázis, kategóriák) folyik a vita, s a jelenlegi vélemények alapján az új szabályozás a brit-ír megoldáshoz fog közeledni a pénzbázis szűkebb értelmezésében mindenképpen, a kategóriák bővítésénél azonban csak a nyereségadó különválasztása várható. A tartalmi elemzés alapján a csoportokat fejlődő, klasszikus és továbbgondolt el-

4. táblázat

nevezéssel láttam el. Valójában azonban létezik egy negyedik csoport is, akiknél nincs nemzeti cash flow-kimutatási szabályozás, ahogy ezt korábban írtam. A kialakított négy csoportot és az abba tartozó országokat a 4. táblázat foglalja össze.

A többi hierarchikus módszer során sem kaptam jelentősen eltérő eredményt, így ezek részletes bemutatásától eltekin-

tek. Néhány módszer esetén még szemléletesebben látszik, hogy a szabályozással rendelkező országok közül a magyar szabályozás áll a legtávolabb a többitől.

A hierarchikus klaszterelemzés eredményét a nem hierarchikus klaszterezési eljárással is ellenőriztem. Az előző vizsgálatnál megállapított három csoportból adódóan végrehajtottam a K-központú (K=3) klaszterelemzést is. Az eredmények ugyanazt a csoportosítást hozták, így ez megerősíti az előző vizsgálat érvényességét.

Összefoglalás

A korábbi nemzeti összehasonlító vizsgálatok többségében azt állapították meg, hogy éles különbség van az angolszász és a kontinentális európai országok között. A csoportokon belül további bontások is lehetségesek, de itt már nincs egységes elkülönítés az egyes kutatásokban, és a csoporton belüli különbségek is jóval kisebbek. Az összehasonlítás szemléletes bemutatása látható például Nobes hierarchikus csoportosításának ábráján (Nobes – Parker, 2008). A korábbi kutatások a szabályozások széles területét fogták át, de csak néhány kérdés mentén vizsgálva az egyes részterületeket, például a cash flow-kimutatásnál csak azt elemezték, hogy kötelező-e az elkészítése. Ezzel szemben a kutatásomban a szabályozás egy szűk szeletét – a cash flow-kimutatást – vizsgáltam, de azt jóval részletesebben. Az elemzésbe a Nobes-nál szereplő 14 országot és Magyarországot, valamint az IAS/IFRS szabályrendszert kívántam bevonni, de az empirikus kutatás egy éve alatt Kanadáról és Olaszországról nem sikerült a kérdőívet kitöltetnem senkivel, így összesen 14 szabályozás alapján végeztem el a számításokat a tesztelés során.

Az összehasonlításnál először egyesével bemutatam a vizsgált 44 kérdés szerint az azonosságokat és az eltéréseket, s végül az eredmények alapján 4 csoportot különítettem el klaszterelemzéssel. A korábbi kutatásokkal összehasonlítva megállapítható, hogy a cash flow-kimutatás szabályozása terén kisebbek a különb-

ségek az egyes országok között, s a többség az általam „Klasszikusnak” nevezett csoportban található. A másik három csoport jelentősen eltér ettől, bár különböző tényezők miatt:

0. Belgiumban és Franciaországban nincs szabályozás erre a területre,
1. Magyarország és Spanyolország rendelkezik szabályozással, de ez viszonylag kis terjedelmű és merev a többivel összehasonlítva,
3. az Egyesült Királyság és Írország (közös a szabályozásuk) a korábbi „Klasszikus” megoldástól két területen hajtott végre módosítást (1996-tól), a pénzbázis leszűkítésében, illetve a részletesebb kategorizálásban (a három helyett nyolc kategória).

Az IAS/IFRS-ek folyamatban lévő felülvizsgálata során a nemzetközi szabályozás a „Klasszikus”-tól a „Továbbgondolt” felé mozdul el. Emellett megállapíthatjuk azt is, hogy a cash flow-kimutatás szabályozásában nem érvényes az angolszász/kontinentális európai megbontás.

Javaslatok és további kutatási irányok

A nemzeti cash flow-kimutatások összehasonlítása során Magyarország a kis terjedelmű és merev szabályozásával a „Fejlődő” csoportba tartozik. Fejlesztésre vagy a nemzetközi szabályozás adaptálása, vagy a vizsgálatban szereplő fejlett országok szabályozása irányába történő elmozdulás jöhet szóba. Két területen kellene előbbre lépni, egyrészt részletesebb szabályalkotásra volna szükség, másrészt a többi szabályozáshoz hasonlóan nagyobb szabadságot kellene biztosítani a gazdálkodók számára a kimutatás elkészítésénél. Az egyik ilyen terület a működési cash flow kategória összeállítás, amelynél a nagyobb információtartalomtól eredően a direkt megoldást legalább megengedni, esetleg javasolni, vagy radikálisabb előrelépés esetén kötelezően előírni lehetne.

Az elvégzett kutatásnál két irányban lehet tovább lépni, egyrészt a vizsgálatba bevont országok körét tekintve, például érdekes lenne a magyar helyzetet összevetni a többi kelet-közép-európai országgal, másrészt a számvitel más területein is lehetne mélyégi vizsgálatokat folytatni.

Lábjegyzet

¹ A kutatások egy részével szűkebb terjedelemben foglalkozik még: Schroeder – Clark (1998: 271–278. old.) vagy Schroeder – Clark – Cathey (2009: 75–82. old.), Riahi-Belkaoui (2000: 479–486.

old.), Epstein – Mirza (2002: 1–8. old.), Choi – Meek (2011: 30–41. old.), Nobes (2011: 1–29. old.)

² Az American Accounting Association (AAA) vizsgált tényezőit és azok lehetséges értékeit lásd Nobes – Parker (2008: 54. old.).

³ Haller – Walton (2003: 24–25. old.) és Nobes – Parker (2008: 56–60. old.).

⁴ Haller – Walton (2003: 26. old.) és Nobes – Parker (2008: 60–69. old.).

⁵ Nobes 1984-es (részben módosított) ábráját lásd Haller – Walton (2003: 27. old.).

⁶ Nobes – Parker (2008: 52. és 68. old.)

⁷ Új-Zéland, Kanada, Spanyolország és Svédország nincs az új ábrán, viszont új elemként Ausztria megjelenik Németországnál.

⁸ Epstein – Mirza (2002: 8–10. old.).

⁹ Survey of the Use and Application of International Accounting Standards.

¹⁰ IAS 1–26, kivéve IAS 6

¹¹ Az elemzéssel részletesebben foglalkozik Purvis – Gernon – Diamond (1998: 290–314. old.).

¹² Nobes (ed.) (2002: 1–161. old.)

¹³ Beke (2010: 90–95. old.)

¹⁴ Bae – Tan – Welker (2008: 601–602. old.)

¹⁵ Beke (2010: 90–93. old.)

¹⁶ Bae – Tan – Welker (2008: 601–602. old.)

¹⁷ AICPA (2010: 562. old.)

¹⁸ AICPA (2010: 533. old.)

¹⁹ AICPA (2010: 534. old.)

²⁰ AICPA (2010: 562. old.)

²¹ A magyar szabályozásban sem eredményágú a fizetett osztalék elszámolása (nem ráfordítás), de az eredménykimutatás végén kerül feltüntetésre a többi szabályozástól elérően.

¹² Sajtos – Mitev(2007: 295. old.)

Felhasznált irodalom

AICPA (2010): Accounting Trends & Techniques. Presenting and Analyzing Financial Reporting Practices. New York: AICPA

Bae, K.-H. – Tan, H. – Welker, M. (2008): International GAAP Differences: The Impact on Foreign Analysts. The Accounting Review, Vol. 83, No. 3: p. 593–628.

Beke J. (2010): Nemzetközi számviteli standardok adaptálásának gyakorlata. Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat, 52. évfolyam, 2. szám, február: 90–95. old.

Choi, F.D.S. – Meek, G.K. (2011): International accounting. New Jersey: Prentice Hall

Epstein, B.J. – Mirza, A.A. (2003): Nemzetközi számviteli standardok. Magyarzatok és alkalmazások. Budapest: Perfekt

Haller, A. – Walton, P. (2003): Country differences and harmonization. in: International accounting. London: Thomson Learning: p. 1–34.

László N.(2013): Cash flow kimutatások a számviteli beszámolóknak. Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat, 55. évfolyam, 6. szám, június: 10–11. old.

Nobes, W.C. (ed.) 2002: GAAP 2001. A Survey of National Accounting Rules Benchmarked against International Account Standards. New York: Wiley & Sons

- Nobes, C. – Parker, R. (2008): Comparative international accounting. Harlow: FT/Prentice Hall
- Nobes, C. (2011): IFRS practices and the persistence of accounting system classification. Abacus, 29 March
- Purvis, S.E.C. – Gernon, H. – Diamond, M.A. (1988): The IASC and Its Comparability Project: Prerequisites for Success. in: Accounting theory: Text and readings. New York: Wiley: p. 290–314.
- Riahi-Belkaoui, A. (2000): Accounting theory. London: Business Press/Thomson Learning
- Sajtos L. – Mitev A. (2007): SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv. Budapest: Alinea Kiadó
- Schroeder, R.G. Clark, M.W. (ed.) 1998: Accounting theory: Text and readings. New York: Wiley
- Schroeder, R.G. – Clark, M.W. – Cathey, J.M. (2009): Financial accounting theory and analysis: Text and cases. Hoboken: Wiley
- Sinkovics A. (2012): Utazás a cash flow és a nyereség körül I., II., III. és IV. rész. A Controller, 8. évfolyam; 3. szám 1–4. oldal, 4. szám 1–4. oldal, 6–7. szám 2–4. oldal és 8. szám 1–3. oldal
- Veress A. (2011): A teljesítés szemlélet érvényesülése a hazai felsőoktatási intézmények számvitelében. Doktori értekezés. Gödöllő: Szent István Egyetem

Szerzőinknek

A Vezetéstudomány a Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástudományi Karának havi, referált folyóirata. A lapban a vezetési és gazdálkodási tudományterületekhez kapcsolódó témakörök elméleti és gyakorlati kérdéseit elemző és vizsgáló írások jelennek meg. A szerkesztőség (sandor.kerekes@uni-corvinus.hu) elektronikus formában kéri az írásokat.

A cikkeket elektronikus levélben (*MS Word fájl formátumban*) lehet a szerkesztőséghez eljuttatni. A Vezetéstudományban megjelent cikkek magyar és angol nyelvű összefoglalói elérhetőek a <http://www.vezetestudomany.hu> és a <http://vezetestudomany.hu> címen.

A lap tudományos folyóirat, ezért szövegközi forráshivatkozások és ezek jegyzéke nélküli írásokat nem jelent meg. A Vezetéstudományban megjelentetni szándékozott kéziratok szerzőitől az alábbi követelmények figyelembevételét kérjük:

- A cikkek szokásos terjedelme a hivatkozásokkal, ábrákkal és táblázatokkal együtt 20–24 oldal, 1,5-es sortávolsággal (12-es betűméret, Times New Roman betűtípus).
- A cikkek első oldalának alján tüntessék fel a szerző foglalkozását, munkahelyét és beosztását, elektronikus levelezési címét, a tanulmány elkészítésével kapcsolatos információkat és az esetleges köszönetnyilvánításokat.
- A kézirathoz csatolandó egy magyar nyelvű és lehetőség szerint egy angol nyelvű rövid összefoglaló (200 szót nem meghaladó terjedelemben), valamint a cikk fő témaköreit megnevező kulcsszavak jegyzéke.
- Kiemeléshez **félkövér** és *dőlt betű* használható, aláhúzás nem. Jegyzeteket lehetőleg ne használjanak, amennyiben azok feltétlenül szükségesek, szövegvégi jegyzetként adják meg.
- A táblázatoknak és ábráknak legyen sorszáma és címe, valamint – átvett forrás esetén – pontos hivatkozása.
- Az ábrákat és a táblázatokat a kézirat végén, külön oldalon, sorszámmal és címmel ellátva kérjük csatolni, helyüket a szövegben egyértelműen jelölve (pl. „Kérem az 1. táblázatot kb. itt elhelyezni!”).
- A szövegközi bibliográfiai hivatkozásokat zárójelben, a vezetéknev és az évszám feltüntetésével kérjük jelölni: pl. (Veress, 1999); szó szerinti, idézőjeles hivatkozás esetén

kiegészítve az oldal(ak) számával (pl. *Prahalad – Hamel, 1990: 85.*).

- Amennyiben egy hivatkozott szerzőnek több bibliográfiai tétele van ugyanazon évben, ezeket 1999a, 1999b stb. módon kell megkülönböztetni.
- A felhasznált források cikk végén elhelyezett jegyzékét ábécérendben kérjük, a következő formában:
  1. példa (könyv): Porter, M.E. (1980): Competitive Strategy; New York: The Free Press
  2. példa (folyóiratcikk): Prahalad, C.K. – Hamel, G. (1990): The Core Competence of the Corporation; Harvard Business Review, május–június, 79–91. o.

A formai követelmények fentiekben érvényesített, ún. „Harvard” rendszeréről (más néven „szerző/év” vagy „név/dátum” hivatkozási módszerről) részletes tájékoztatást nyújtanak az alábbi WEB-címen elérhető források:

http://education.exeter.ac.uk/dll/studyskills/harvard_referencing.htm

http://sydney.edu.au/library/subjects/downloads/citation/Harvard_Complete.pdf

Havi folyóirat lévén és a megjelenés átfutási idejének csökkentése érdekében a Vezetéstudomány kefelevonatot nem küld, elfogadás előtt azonban a szerzőknek egyeztetés céljából elküldi a cikk szerkesztett változatát.

2009. januártól a Vezetéstudományban publikált cikkek elérhetőek az ISI ISI Emerging Markets „www.securities.com” internetcímen található strukturált on-line információs adatbázisban. 2009 júniusától a Vezetéstudományban közzétett írások elérhetőek az EBSCO Academic Search Complete adatbázisában a <http://web.ebscohost.com/ehost/search?vid=20&hid=102&sid=747a764f-362f-4683-9255-4e54f5ba0df7%40sessionmgr112> oldalon is.

2012. március 1-jétől a Vezetéstudomány egyes cikkei elérhetőek a <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/500/> oldalon is.

Külön kívánságra 2004-ig visszamenőleg az összes korábbi kiadás publikációit elektronikus változatban is elküldjük. Ha a szerző nem járul hozzá cikkének eseti kérésre, elektronikus úton való továbbadásához, kérjük, előre közölje ezt.